

*До разової спеціалізованої
вченої ради
Національної академії
внутрішніх справ*

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, професора кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, дійсного члена (академіка) Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, Шепітька Валерія Юрійовича на дисертацію Пісного Віталія Ігоровича «Розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дисертації не викликає сумнівів, оскільки Україна в сучасний період перебуває в складних умовах - умовах воєнного стану і протидії російській збройній агресії. Тому, на сьогодні особливого значення набуває проблема протидії корупції (вчиненню корупційних злочинів), легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму. При цьому, прояви корупції та легалізації (відмивання) злочинних доходів тісно пов'язані поміж собою, являють загрозу економічній безпеці держави та набувають транснаціонального характеру.

Актуальність теми дисертації обумовлена також й потребами практичної діяльності у протидії злочинності, необхідністю використання оптимальних слідчих технологій та новітніх криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень. Розслідування легалізація (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди передбачає необхідність вироблення та використання дієвих механізмів у встановленні фактів та доказуванні обставин учинення цих злочинів.

Учинення легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, викликає особливий суспільний резонанс. Разом з тим, розглядуваним кримінальним правопорушенням притаманна низка

особливих ознак, а їх розслідування супроводжується певними складнощами, пов'язаними із прогалинами кримінального процесуального законодавства, необхідністю вирішення окремих організаційних питань, забезпечення взаємодії із державними та правоохоронними органами, необхідністю виявлення системи корупційних зв'язків (схем), подолання протидії розслідуванню. Досудове розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із легалізацією (відмиванням) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, є доволі складним процесом, який обумовлюється й механізмом їх учинення. Зазначені та інші обставини й зумовили актуальність теми дисертаційного дослідження **Віталія Ігоровича Пісного**.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження В. І. Пісного, яке присвячене проблемам формування теоретичних засад та виробленню практичних рекомендацій щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, є своєчасним та актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження здійснено відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік (Указ Президента України від 11 травня 2021 року № 189/2021), Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 року №435-р), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів

наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23) (с. 20).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 26 жовтня 2021 року (протокол № 20), зареєстрована Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 820, 2021 р.) (с. 20).

Мета і завдання дослідження відповідно до його предмета та об'єкта. Дисертантом правильно визначено мету дисертаційного дослідження, яка полягає у формуванні теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (с. 20-22).

В цілому, поставлена мета дослідження зумовила постановку й вирішення таких *завдань*: 1) визначити стан наукової розробленості проблем розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 2) сформувані правові засади діяльності уповноважених суб'єктів під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 3) з'ясувати міжнародний досвід протидії розслідуванню легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, і сформувані пропозиції щодо його запозичення для вітчизняної правозастосовної практики; 4) окреслити загальні положення криміналістичної характеристики легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 5) виокремити предмет посягання під час легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 6) проаналізувати спосіб легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 7) висвітлити обстановку та слідову картину легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 8) схарактеризувати особу правопорушника, що вчиняє легалізацію (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 9) розглянути обставини, що підлягають встановленню під час розслідування легалізації (відмивання) майна,

одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 10) дослідити типові слідчі ситуації розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди та запропонувати напрями їх вирішення; 11) висвітлити специфіку проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 12) встановити особливості проведення судових експертиз і використання їх результатів під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (с. 21, 22).

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження дисертантом визначено правильно. *Об'єкт дослідження* – суспільні відносини у сфері діяльності органів досудового розслідування під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (с. 22). *Предмет дослідження* – розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (с. 22).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачем, є обґрунтованими і достатньо переконливими. Для досягнення поставленої мети з точки зору методології дисертаційне дослідження В. І. Пісного базується на загальнонаукових та спеціальних методах пізнання соціальних явищ і процесів, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження.

Заслуговує на увагу проведений аналіз наукових розробок та дисертаційних праць відповідно до предмета дослідження, які виконувалися в Україні та в іноземних державах, що вказує на врахування здобувачем наявних тенденцій розвитку у вітчизняному та міжнародному правовому регулюванні та практиці реалізації криміналістичних засад – щодо з'ясування особливостей розслідування корупційних кримінальних правопорушень і безпосередньо – легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

Дисертант у роботі використав належні емпіричні джерела: статистичні й аналітичні матеріали МВС України, Національної поліції України, Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України за 2020–2023 роки; дані, отримані внаслідок узагальнення 360 кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких за ст. 209 і 368 КК України здійснювалось протягом 2020–2023 років; результати анкетування 120 слідчих Національної поліції України й детективів НАБУ, 109 прокурорів, зокрема прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), 56 суддів Вищого антикорупційного суду й судів загальної юрисдикції. Емпіричні дослідження були проведені в усіх регіонах України. Позитивним є також й використання власного практичного досвіду дисертанта під час здійснення практичної діяльності на різних посадах у НАБУ.

Новизна одержаних теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження В. І. Пісного мають належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що на основі ґрунтовного вивчення законодавства, наукових праць, слідчої, судової та експертної практики, у дисертаційній роботі комплексно сформовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

Під час дослідження було розроблено низку положень, висновків і рекомендацій, які становлять наукову новизну, зокрема: 1) запропоновано криміналістичну характеристику розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, що є технологією злочинного збагачення. У цій технології предикатним, тобто основним, кримінальним правопорушенням є отримання неправомірної вигоди службовою особою, а супутнім, спрямованим на приховання слідів основного, – легалізація (відмивання) майна. Визначено технології злочинного збагачення відповідно до механізму кримінальної діяльності: а) дії, спрямовані на

безпосереднє отримання неправомірної вигоди службовою особою; б) отримання неправомірної вигоди; в) дії, спрямовані на приховування слідів кримінального правопорушення та здійснення власне легалізації (відмивання) майна як завершального етапу злочинного збагачення; 2) надано пропозиції щодо використання під час досудового розслідування спеціального розробленого й застосовуваного в практиці правоохоронних органів провідних іноземних держав кримінального процесуального інструменту Протоколу Берклі, який визначає теоретико-методологічні та практичні засади збирання, аналізу й зберігання цифрової інформації, що є у відкритому доступі, з дотриманням професійних, правових та етичних принципів і міжнародних стандартів з метою встановлення обставин легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди; 3) визначено типові слідчі ситуації розслідування технології злочинного збагачення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди: кримінальне провадження розпочато за фактом одержання неправомірної вигоди службовою особою та подальшої її легалізації; кримінальне провадження розпочато за фактом одержання неправомірної вигоди службовою особою, у слідчого є достовірні дані про вчинення подальшої легалізації (відмивання) майна; кримінальне провадження розпочато за фактом легалізації (відмивання) майна, у слідчого є достовірні дані про предмет легалізації як наслідок одержання неправомірної вигоди службовою особою. Сформовано алгоритми дій відповідно до кожної слідчої ситуації.

Окрім того низку наукових положень може бути віднесено до таких, що були вдосконалені або дістали подальший розвиток, що й відображено за змістом дисертаційного дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні результати наукового дослідження опубліковано в десяти публікаціях, серед яких п'ять статей, опубліковано у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також п'ять тез доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій та засіданні

круглого столу. Вивчення наукових публікацій переконує у ґрунтовності та всебічності проведеного наукового дослідження.

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями В. І. Пісного можливо дійти висновку, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, є належним чином обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації можуть бути використані та впроваджені: у правозастосовну діяльність – для вдосконалення процесу розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України № 42494, 2023 р.); освітній процес – під час викладання навчальних дисциплін з кримінального процесу та криміналістики, підготовки навчально-методичних праць (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 12 грудня 2023 р.); науково-дослідну діяльність – для подальших досліджень проблем розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 18 травня 2023 р.).

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертації Віталія Ігоровича Пісного відповідає поставленим у роботі завданням. Наукова праця має логічну побудову та зорієнтована на досягнення мети дослідження. Вона структурована і складається з анотації, вступу, трьох розділів (що охоплюють дванадцять підрозділів), висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел складається з 410 найменувань.

Дисертація виконана державною мовою. Автор системно і логічно відобразив зміст наукового дослідження, який охоплює послідовне вирішення проблем щодо предмета дослідження. Послідовно та змістовно розкриті мета і завдання дослідження з відображенням їх у висновках до розділів і загальних висновках, що сприяє цілісності сприйняття наукового доробку. Наукові

положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачем у тексті поданої праці.

У першому розділі дисертації «Теоретико-правові засади розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди» досліджуються питання щодо характеристики стану наукової розробленості проблеми розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (підрозділ 1.1), визначаються правові засади діяльності уповноважених суб'єктів під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (підрозділ 1.2), вивчається міжнародний досвід протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, та його використання під час розслідування (підрозділ 1.3).

За змістом підрозділу 1.2. здобувач дійшов висновку, що систему правових засад розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, слід розглядати комплексно, у вигляді груп нормативно-правових актів відповідно до рівнів: 1) глобальний (Конвенції та угоди ООН, нормативно-праві акти інших організацій та об'єднань світового співтовариства, зокрема FATF); 2) регіональний (європейський) рівень (договори в межах Європейського Союзу, Ради Європи, рішення комісій Європейського Співтовариства); 3) державний рівень (закони України й підзаконні нормативно-правові акти України) (с. 45).

Позитивним є й те, що автором у підрозділі 1.2 дисертації визначено правові засади діяльності суб'єктів, які уповноважені виконувати завдання виявлення, розслідування, попередження легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, яких класифіковано за такими підставами: 1) органи, які виконують превентивну функцію: органи, уповноважені на здійснення фінмоніторингу (Національний банк України, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України) і НАЗК; 2) органи, які здійснюють досудове розслідування (ДБР, НАБУ,

Національна поліція України, СБУ та спеціалізовані антикорупційні органи (НАБУ, САП, АРМА); 3) органи правосуддя. Зокрема, ВАКС – вищий спеціалізований суд у системі судоустрою України, який здійснює розгляд проваджень про корупційні злочини, які розслідувало НАБУ, й ухвалює рішення як суд першої та апеляційної інстанцій. Загальні суди – місцеві, апеляційні, Верховний Суд здійснюють розгляд кримінальних проваджень про корупційні злочини, які розслідували Національна поліція, ДБР, СБУ.

Відповідно, у межах підрозділу 1.2 дисертації визначено правові засади діяльності компетентних суб'єктів, які долучаються до діяльності з розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень, що забезпечує діяльнісний підхід до висвітлення проблематики, а отримані результати – мають цінність для практичних працівників.

У підрозділі 1.3 дисертації, звернено увагу на міжнародний досвід протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, на прикладі трійки лідерів рейтингу сприйняття корупції Transparency International 2022 року: Данії, Фінляндії та Нової Зеландії. За результатами дослідження сформовано пропозиції до вітчизняної правозастосовної практики, які за своїм змістом є новими та обґрунтованими.

У другому розділі дисертації **«Криміналістична характеристика легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди»** запропоновано її зміст та розглянуто окремі елементи. У цій частині роботи наводяться загальні положення криміналістичної характеристики легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (підрозділ 2.1), визначається предмет посягання під час вчинення цього виду кримінального правопорушення (підрозділ 2.2), висвітлюються способи вчинення легалізації (відмивання) майна (підрозділ 2.3), окреслюється обстановка та слідова картина кримінального правопорушення (підрозділ 2.4), розглядається особа правопорушника (підрозділ 2.5).

У підрозділі 2.1 автор слушно підкреслює, що слід аналізувати не криміналістичну характеристику окремо взятого кримінального правопорушення, а системну, ієрархічну та взаємопов'язану модель технології

злочинного збагачення. Дисертант пише, що технологія злочинного збагачення – це комплекс взаємопов'язаних кримінальних правопорушень, що вчиняють з метою отримання матеріальної вигоди та з використанням легальних форм господарської діяльності. У структурі технології злочинної діяльності може бути виокремлено основний (предикатний) і вторинні (підпорядковані) кримінальні правопорушення (с. 93).

За змістом підрозділу 2.2 дисертант характеризує предмет злочинного посягання під час учинення легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди – як майно, що не обмежене та не вилучене з обігу, виражене у формі неправомірної вигоди, незалежно від її розміру, ринкової чи номінальної вартості, одержаної спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення – службовою особою (с. 102).

У підрозділі 2.3 обґрунтовано, що способом вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, є система послідовних дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховання слідів кримінального правопорушення, які в сукупності становлять технологію злочинного збагачення з активним використанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських повноважень і службового становища службової особи, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психологічними рисами особи правопорушника, спрямованих на досягнення кримінально протиправного результату з метою незаконного збагачення (с. 112-113).

За змістом підрозділу 2.4 з'ясовується обстановка та слідова картина легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди. На підставі результатів вивчення матеріалів кримінальних проваджень, здобувач визначає такі види слідів кримінальних правопорушень: матеріальні, ідеальні, електронні (с. 133).

У роботі запропоновано розглядати особу правопорушника, який вчинив легалізацію (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, з огляду на критерій поєднання дій щодо виконання предикатного кримінального правопорушення та легалізації (відмивання) за

групами: службова особа, яка одержала неправомірну вигоду й надалі відмиває «свої» гроші, тобто є власником цього майна (13,8 % випадків); особи, які здійснюють легалізацію (відмивання) неправомірної вигоди іншої службової особи (73,4 % випадків) (с. 148).

У третьому розділі дисертації «**Організаційно-тактичні засади розслідування легалізації (відмивання майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди)**» розглянуто організацію і тактику здійснення розслідування та проведення слідчих (розшукових) дій. Зокрема, визначено предмет розслідування (підрозділ 3.1), виокремлено типові слідчі ситуації (підрозділ 3.2), досліджено особливості проведення слідчих (розшукових) дій (підрозділ 3.3), призначення та проведення судових експертиз (підрозділ 3.4).

У підрозділі 3.2 здійснено типізацію слідчих ситуацій за критерієм інформаційної обізнаності слідчого про епізоди злочинної діяльності, особливості механізму кримінальних правопорушень, характер вихідної інформації про кримінальні правопорушення та за яким з них було розпочато досудове розслідування. Типові слідчі ситуації досліджуваної технології злочинного збагачення розглянуто за трьома типовими слідчими ситуаціями: 1) кримінальне провадження розпочато за фактом одержання неправомірної вигоди службовою особою і подальшої її легалізації; 2) кримінальне провадження розпочато за фактом одержання неправомірної вигоди службовою особою, у слідчого є достовірні дані про вчинення подальшої легалізації (відмивання) майна; 3) кримінальне провадження розпочато за фактом легалізації (відмивання) майна, у слідчого є достовірні дані про одержання предмета легалізації внаслідок одержання неправомірної вигоди службовою особою (с. 187-188).

У підрозділі 3.3 за результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень зроблено висновок, що найбільш поширеними слідчими (розшуковими) діями під час розслідування досліджуваної технології злочинного збагачення є: огляд (місця події, предметів, документів, комп'ютерних даних), допити свідків, підозрюваного, залучення експерта та

проведення експертизи, обшук. У більшості кримінальних проваджень також застосовували негласні слідчі (розшукові) дії, проведення яких було доручено працівникам оперативних підрозділів.

У підрозділі 3.4 з'ясовано, що під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, призначали три групи експертних досліджень: криміналістичні, інженерно-технічні й економічні. За змістом підрозділу акцентовано також увагу на завданнях, які вирішуються шляхом проведення даних видів судових експертиз під час розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень.

Важливо, що висновки, сформульовані дисертантом, відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Автором використано значну кількість літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України.

Таким чином, дисертація відповідає встановленим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Віталія Ігоровича Пісного рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками під час написання статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку. Також цінними є рекомендації здобувача з метою підвищення ефективності досягнення завдань кримінального провадження – у нормотворчій та практичній юридичній діяльності.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи дисертацію Віталія Ігоровича Пісного, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. Дисертант, висвітлюючи наукову новизну, зазначає, що ним розроблено криміналістичну характеристику легалізації (відмивання) майна, одержаного

службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, що є технологією злочинного збагачення. При цьому, «у цій технології предикатним, тобто основним, кримінальним правопорушенням є отримання неправомірної вигоди службовою особою, а супутнім, спрямованим на приховання слідів основного, – легалізація (відмивання) майна» (с. 23-24). Необхідно погодитися із тим, що у технології злочинного збагачення наявні як основні (предикатні), так і супутні кримінальні правопорушення, які складають зміст легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди. Цікаво почути думку дисертанта, чи розглядав він інші кримінальні правопорушення у структурі вказаного механізму злочинної діяльності? Чи мають такі кримінальні правопорушення місце у структурі досліджуваної технології злочинного збагачення у контексті проблематики розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди?

2. У підрозділі 2.4 досліджується два елементи криміналістичної характеристики – обстановка та слідова картина легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди. На підставі результатів вивчення матеріалів кримінальних проваджень, здобувач визначає такі види слідів кримінальних правопорушень: матеріальні, ідеальні та електронні (с. 133). Найбільш дискусійним і не повною мірою дослідженим видом слідів є електронні (цифрові). Однак, вивчення нормативно-правових джерел, наукових праць, правозастосовної практики свідчить про відсутність єдиного узгодженого тлумачення поняття та видів даних видів джерел слідової інформації. Яке бачення автора щодо значення електронних (цифрових) слідів в системі доказів (доказової інформації)?

3. Досить позитивним є звернення дисертанта до розгляду електронних (цифрових) слідів у контексті криміналістичної характеристики легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (с. 138-144). Автор підкреслює також й важливість використання рекомендацій «Протоколу Берклі» для аналізу інформації у відкритому доступі (The Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations) (с. 142-144). У цьому відношенні, під час розгляду слідчих (розшукових) дій (розділ 3

дисертації) доцільно було б більше уваги приділити визначенню особливостей фіксації цифрових доказів під час досудового розслідування та формуванню положень окремої галузі криміналістики – цифрової криміналістики (Digital Forensics).

4. У розділі 3 дисертації досліджуються організаційно-тактичні засади розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди (с. 161-225). Окрім того, на с. 195-197 автор визначає найбільш доцільні тактичні операції («Державна реєстрація», «Документ», «Підставна особа», «Співучасник», «Розшук злочинця, що переховується», «Забезпечення відшкодування матеріальних збитків»). Разом із тим, на нашу думку, важливого значення в розслідуванні даної категорії кримінальних правопорушень набуває міжнародне співробітництво, створення і діяльність спільних слідчих груп (ст. 571 КПК України), залучення іноземних експертів. Тому, в роботі доцільно було б визначити й тактичні операції, які передбачають проведення розслідування спільними (міжнародними) слідчими групами.

5. За змістом підрозділу 3.3 «Проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди», з аналізу результатів анкетування співробітників органів досудового розслідування, автором вбачається, що найчастіше застосовуваними тактичними прийомами під час допиту підозрюваного для подолання конфліктної ситуації були: деталізація показань; спростування неправдивого алібі; початок допиту з обставин (епізодів), найвідоміших слідчому та підкріплених доказами; пред'явлення доказів; особисті спостереження за допитуваною особою; використання ефекту раптовості (с. 211). У цілому погоджуючись із застосовуваним переліком тактичних прийомів варто зауважити, що під час допиту підозрюваного можуть бути застосовані й інші тактичні прийоми. А вказані автором «особисті спостереження за допитуваною особою» слід розглядати не як тактичний прийом, а як метод пізнавальної діяльності слідчого, детектива під час реалізації практичних завдань.

Разом із тим, зазначені зауваження мають дискусійний характер, відображають власну наукову позицію офіційного опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій дисертанта, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Ідеї, думки, позиції, результати дослідження і тексти праць інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей або результатів без оформлення належного цитування. Дисертант відповідально дотримався норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дисертаційна робота Віталія Ігоровича Пісного є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Пісного Віталія Ігоровича. на тему «Розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем формування теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

Дисертація «Розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди», за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами і доповненнями) і «Порядку

присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор **Пісний Віталій Ігорович** заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**професор кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
дійсний член (академік) Національної академії
правових наук України**

Валерій ШЕПІТЬКО

*Підпис проф. Шепітько В.Ю.
засвідчує*

Всесвітній секретар Юзеф Модестов Лебда